

ALAIN ROBBE-GRILLET'İNİN « *DJINN UN TROU ROUGE ENTRE LES PAVÉS DISJOINTS* » ADLI ROMANINDA SÜREKSİZLİK-KOPUKLUK ESTETİĞİ*

Fatma KABA**

Özet

XX. yüzyılda yaşanan büyük tarihsel kırılmalar paradoksal biçimde sanayileşme hareketine önemli bir ivme kazandırmış; bunun sonunda ortaya çıkan “tüketim toplumu” fenomeni toplumun dinamiklerini değiştirerek toplumsal, kültürel ve moral planda birey kavramına yeni bir boyut getirmiştir. Modern yaşamın giderek tüketimi önceleyen mekanik karmaşası içinde insan-şya ilişkisi gerçeklik önünde yeni algı modelleri yaratırken, bireysel kimlik bir yanıyla “anonim”, bir yanıyla da kopuk, dahası parçalı bir görünüme bürünmüştür. Fransız *Yeni Roman* akımının en önemli temsilcilerinden Alain Robbe Grillet, 1981 yılında yayımladığı “*Djinn un trou rouge entre les pavés disjoints*” adlı romanında, “kopuk/parçalı yazım” tekniğiyle, çağdaş yaşamda dipsiz bir “bunalım” girdabının içine düşmüş modern insanın kimlik sorunsalını, nesnel gerçekliği algılamadaki yanılsamalarını, zaman akışı karşısındaki acizliğini ve uzamsal kodlarındaki bozulmalarını kurgusal/yapısal ve biçimsel planda ustalıkla dile getirmiştir. Bu çalışmada roman yazımında yeni bir çığır açan “kopuk yazı” ya da “süreksiz yazı” olarak da adlandırılan yazım tekniğinden hareketle, Robbe-Grillet'nin roman tekniğine getirdiği yenilikler irdelenmektedir.

Anahtar Kelimeler: *Alain Robbe-Grillet, Djinn, Yeni Roman, Süreksizlik-kopukluk estetiği.*

DISCONTINUITY AESTHETIC IN THE NOVEL « *DJINN UN TROU ROUGE ENTRE LES PAVÉS DISJOINTS* » BY ALAIN ROBBE-GRILLET

Abstract

Great historical failures in the XX Century accelerated industrialisation paradoxically. So, the phenomenon of “consumer society” which emerged afterwards brought a new dimension to the concept of individual in terms of social, cultural and moral frameworks by changing the social dynamics in the society. In mechanical chaos in which led modern life to consumption, while the human beings– property relationship creates new perception models, the individual identity, on the one hand, became anonymous, and on the other hand, fragmented and disintegrated. In her novel “*Djinn un trou rouge entre les pavés disjoints*” published in 1981, Alain Robbe- Grillet, who is one of the most outstanding representatives of the Nouveau roman, masterfully dealt with problem of identity, the illusionsary perception of social realities, the incomprehensibility before the flow of time and the deteriorations in spatial codes of human beings who fell into a bottomless depression in the modern World through new and experimental techniques and literary devices. This study will shed light on Robbe-Grillet's contrubitions, such as fragmented patterns of literary devices, fragmented writing, a new perspective of writing style to the novel writing technique.

Key words: *Alain Robbe-Grillet, Djinn, The Novel-discontinuity (Non-linearity)-Aesthetics of disunity (fragmentation).*

*XII.Frankofoni Sempozyumu'nda sunulmuş bildirinin genişletilmiş halidir.

**Yrd.Doç.Dr. Pamukkale Üniversitesi, Fen- Edebiyat Fakültesi, Fransız Dili ve Edebiyatı Bölümü, DENİZLİ.
e-posta:fkaba@pau.edu.tr

1.GİRİŞ

XX. yüzyıl Fransız edebiyatının en önemli karakteristiklerinden biri, büyük tarihsel kırılmaların ardından gelişen ekonomik, toplumsal ve entelektüel gelişmelerden etkilenerek kopuş temelli yeni arayışlara olanak tanınması; düşünsel ağırlıklı yeni konu ve temaları edebiyatın gündemine taşınması ve özellikle alışılmış yazım teknikleriyle bağını kopararak karmaşık, iç içe geçmiş, çoğunlukla da kopuk bir yazım biçimini öncelemesidir. XX.yüzyılın ikinci yarısından itibaren, ekonomik gelişmelerin hızla arttığı, üretim ve tüketimin bir yaşam biçimi haline geldiği ve nesnelere egemenliğini ilan ettiği bir ortamda, alışılmış “klasik roman” değerleri alt üst olmuş yerini, klasik romanın çizgisellik ilkesini yok eden, süreksiz, parçalanmış bir biçim ortaya koyan yeni bir türe bırakmıştır. Çağdaş yaşamın parçalanmış bütünlüğü, gerçeklik algısının göreceliliği, önceki yüzyıldan gelen “psikolojik birey” kimliği yerine, tüm anonimliği içinde otomatlaşmış davranışlarıyla bir tür “tüketim bireyi”nin (“*homo consummatus*”) ortaya çıkışı yazım tekniğini süreksizlik ve kopukluk temelinde dönüştürmüştür. Kubilay Aktulum, “*Parçalılık-Metinlerarasılık*” adlı eserinde, “*Modern yazı estetiğinin temel özelliği olan süreksizlik, kopukluk, parçalılık XX. yüzyılda da pek çok yazarda, roman, şiir, öykü dışında tiyatro, hatta deneme alanında bile taraftar bulmuş, benzer bir yaklaşımla uygulanmıştır*” (Aktulum, 2004: 64) demektedir. Böylece, daha önceki dönemlerde klasik romanın tekdüzeliğine alışan okur için de yepyeni bir süreç başlamıştır. Artık yapılacak yüzeysel bir okuma, metni özümsemek için yeterli olmayacak, okuru daha derinlerde bir anlam aramaya zorlayacaktır.

Bir edebiyat kuramcısı, aynı zamanda da roman yazarı olan Alain Robbe-Grillet değişen bu dünya dinamikleriyle birlikte, roman yazım tekniğine ilişkin pek çok kuram ortaya koymuş ve anlatıyı oluşturan zaman, mekân, kişi ve olay örgüsünün dokusunu değiştirerek bunu romanlarına da yansıtmıştır. “*Robbe-Grillet çağdaş sanatta, konunun önemini yitirdiğini ya da konvansiyonel biçiminin tamamen kaybolduğunu söyler*”¹. (Morrisette, 1963: 20). Bu çerçevede, 1981 yılında yayımladığı “*Djinn, un trou rouge entre les pavés disjoints*” adlı romanı, konusu, karmaşık ve parçalı kurgusu, gerçeklik algısı, zaman ve uzam örgüsündeki süreksizlik ve kopuşlar, kişilerin belirsizliği ve kişiler arasındaki geçişlilikler açısından labirentik bir dünyada modern insanın belirsiz ve devingen kimliğine ışık tutmaktadır.

Kaliforniya Eyalet Üniversitesinde eğitimci olan Yvone Lenard, Amerika’da bulunduğu yıllarda Alain Robbe-Grillet’den roman biçiminde, Fransızca bir eğitim kitabı yazmasını talep eder, Robbe-Grillet de, romancı kimliğinden hiç ödün vermeden, *Yeni Roman* özelliklerini de içinde barındıran, roman tadında, sekiz bölümden oluşan bir Fransızca «dilbilgisi» kitabı yazar. Kitap bu ilk biçimiyle Amerika’da «*Le Rendez-vous*” adında yayımlanır. Daha sonra, dil eğitimine ilişkin bölümler kitaptan çıkarılarak, metne bir önsöz ve sonsöz eklenir ve kitap “*Djinn: Un trou rouge entre les pavés disjoints*” adıyla Fransa’da 1981 yılında yayımlanır. Roman büyük bir ilgi görür. (Güzelyürek Çelik ve Arslan Özcan, 2016:180) Güzelyürek Çelik ve Arslan Özcan’ın da belirttiği gibi, Robbe-Grillet “*(...) bir dilbilgisi kitabı maskesi altına gizlenmiş çok özgün bir anlatı ortaya çıkarmıştır. Dolayısıyla Djinn’in tıpkı bir madalyonun iki yüzü gibi, birbirini tamamlayan iki yapısı bulunmaktadır: Anlatısal yapı ve öğretime yönelik sözdizimsel yapı*” (Güzelyürek Çelik ve Arslan Özcan, 2016:181). Kitabın özgünlüğü tam da bu noktada ortaya çıkar.

Çalışmamız Alain Robbe-Grillet’nin roman dünyasını en iyi yansıtan eserlerinden biri olan bu “çağdaş fantastik” öyküde modern hayatı belirleyen “belirsizlik”, “kopukluk”, “parçalanmışlık” kavramları çerçevesinde, büyük bir kentin “labirent”inde kaybolmuş modern bireyin konumunu kişi, anlatı, zaman ve mekân düzlemlerinde sorgulamayı amaçlamaktadır.

2.“NESNEL GERÇEKLİK” ALGISININ SONU

Anlatıcıya üstün vasıflar atfeden ve romana sadakatin bir göstergesi olarak kabul edilen “nesnel gerçeklik”, XIX. yüzyıl klasik romanının temel ilkelerinden biridir. Amaç, roman dünyasını yaratan öğelerin, dış dünya bileşenleri ile bire bir örtüşen kopyasını vermektir. Bu durum anlatıcının, tıpkı bir Tanrı gibi her şeyi aynı anda görme ve bilme yetisine sahip olmasını gerektirmektedir. Alain Robbe-Grillet’nin de içinde yer aldığı Fransız *Yeni Roman* anlayışı, anlatıcıyı bu yüce görevden azat eder ve roman gerçekliğini kafasındaki algıyla sınırlı tutar. Böylece özgürlüğünü ilan eden anlatıcı, roman kurgusu üzerindeki bütün yaptırımları reddeder ve zihinsel derinliklerinin izini sürer. “*Nitekim, sözgelisi benim romanlarımda da her şeyi tasvir eden bir insandır, ama insanların en tarafsız, en az bağımsızdır: Sık sık görüşünü değiştirecek, sayıklamaya varan düşler kuracak kadar tutkuyla ve inatla serüvene bağlanmıştır*” (Robbe-Grillet, 1981b: 47).

Klasik Romanın temel yapı taşı olan “kahraman” ögesi, XX yüzyılın ikinci yarısında hızla gelişen sanayi ve artan üretim ile birlikte, edebiyattaki yerini modern yaşamın bileşenleri tarafından çepeçevre kuşatılan “kişiler”e

¹ Bu incelemeye konu olan Alain Robbe-Grillet’nin “*Djinn, un trou rouge entre les pavés disjoints*” adlı eser ile diğer Fransızca kaynak metinlerden yapılan alıntılar tarafımızdan çevrilmiştir.

bırakmıştır. Bu kişiler tüketim toplumunun nesnesi haline gelmiş birer “tüketim bireyine” dönüşmüşlerdir. Bundan böyle klasik romanı baştan sona sürükleyen, tüm acı, ihtiras ve tutkularıyla romanın anlam merkezine oturtulan kahramanlar, modern romanda “aynılık”, “benzerlik”, “ruhsuzluk” ve “cansızlık” nitelikleriyle ortaya çıkmışlardır. Roman içinde onları tanımak, onlar hakkında ayrıntılı bilgi sahibi olmak neredeyse mümkün değildir. Hatta romanda anlatıcının ve kişilerin, sıklıkla değişmesi, bir kişinin ötekinin yerine geçmesi okurda şaşkınlık yaratan bir durumdur. Roland Barthes şöyle diyecektir:

“Robbe-Grillet’deki yenilik, roman tekniklerinde inkârı sürdürmektir (biçim karşıtlarının, hakkında herhangi bir fikir sahibi olmadıkları bir sorumluluk söz konusudur burada). O halde en azından eğilim olarak Alain Robbe-Grillet romanında, tarih, öykü, insanların ruh halini gerekçelendirme ve nesnelere göstergeleri reddedilmektedir” (Barthes, 1964: 101-102).

Anlatıcı da bu durum karşısında kafa karışıklığı yaşar; kendi kendine olup biten olayları sorgular. “*Burada ne aradığımı bilmiyorum. Kafamda olup biteni özetlemeye çalışıyorum: sahte bir tıp öğrencisi, benim gitmek niyetinde olmadığım bir yolu bana işaret etti*” (Robbe-Grillet, 1981a: 36-37). Bu pasajda da görüldüğü gibi anlatıcı daha öncesinde neler olup bittiğini kendisi de hatırlamamaktadır ve okuyucuyu da öncesinde olan parçaları birleştirmeye itmektir. “Çünkü günümüzde yazar okuru bir yana itmek, umursamamak şöyle dursun, tersine, mutlaka onunla buluşmak ihtiyacını duyuyor, hem de bu buluşmanın etkili, bilinçli ve yaratıcı olmasını bekliyor”. (Robbe-Grillet, 1981b: 81). Tıpkı şu örnekte olduğu gibi: Küçük kız çocuğu Marie, babasının denizde öldüğünü ve fotoğraftaki kişinin babası olduğunu söyler, “*Eğer fotoğrafını görmek isterseniz, duvara asılı...denizciydi... denizde öldü...*” (Robbe-Grillet, 1981a: 37) ; kafede çalışan yetişkin öğrenci Marie de aynı denizci kıyafetli resmi göstererek babasının denizde öldüğünü söyler; “*Fotoğraf otuzlu yaşlarda, açık ifadeli ama endişeli bakışlı, deniz üniformalı bir adam gösteriyordu... Baktığınız kişi babam. O Rus’tu... denizde ölmüştü*” (Robbe-Grillet, 1981a:88-89). Yine, gar sahnesinde Caroline, onunla gelen Marie’nin Joseph ve Jeanne’nin kızı olduğunu belirtir. “İşte sana Marie’yi tanıştırayım, Joseph ve Jeanne’nin kızı” (Robbe-Grillet, 1981a:126). Kitabın birkaç farklı yerinde aynı denizciye gönderme yapılır. Aslında romanda üç farklı kişiymiş gibi görünen Marie tek bir kişidir. Oysa “*her parça bir başka parçayı yansıtır*” (Aktulum, 2004: 86) . Klasik romanda alışıl gelmiş, her şeyi gören bilen okura bütün gerçeklikleri ayrıntılarıyla veren anlatıcının yerine, metnin içindeki karakterleri küçük ayrıntılar ele verir ve dikkatli bir okuyucuya bütünlüğü yakalamak için parçaları birleştirmek düşer. Kubilay Aktulum’un da belirttiği gibi, “*Parçaları bir araya getirmek, süresiz metni yeniden kurmak işi okura yüklenmiştir*” (Aktulum, 2004: 54)

3.“KOPUK KİMLİKLER”

Romanın en dikkat çeken özelliklerinden biri “kopuk kimlikler”dir. Düşlerle gerçekliğin iç içe girdiği bu sarmal yapıda, bir kadın bir erkeğe, bir insan bir robota, bir çocuk bilmiş bir yetişkin karakterine dönüşebilmektedir. “*Monsieur Jean sanırım?... Jean değil, Djinn. Ben Amerikalı bir kadını...*” (Robbe-Grillet, 1981a: 12). Aslında “*Bu sahte balmumu heykeli gerçek bir kadındır*” (Robbe-Grillet, 1981: 16)

Kişilere ilişkin çelişkilerle dolu veriler okurun zihnini bulandırırken, ayrıntılar daha da bir önem kazanmaktadır. Roman, birkaç gündür kayıp olan Simon Locoœur’ün evini polislerin aramaya gelmesi ve sekiz bölümden oluşan kitabın el yazması taslağının tanıtımıyla başlar. Anlatıcı bir iş görüşmesi için bir hangara gider, gelecekteki patronu, trençkotlu ve gözlüklü Monsieur Jean bir anda Amerikalı bir kadına dönüşür. Djinn/Jean anlatıcıya bir organizasyon işine dâhil olacağını, ancak bu görevin gizli bir görev olduğunu ve tedbirli olma adına daha fazla bilgi veremeyeceğini söyler. Asıl macera Gare du Nord’a ulaşmak için aşılacak yollarda anlatıcının başına gelenlerdir.

Kitabın ana karakteri ve yedi bölümün anlatıcısı olan Simon Locoœur, romanda Boris Koershimen, Robin Körsimos, ve (Jan olarak yazılan) Yann gibi farklı isimlerle anılmakta, hakkında da, sarışın uzun boylu ve yeşil gözlü olduğunu dışında her hangi bir bilgi verilmemektedir (Robbe-Grillet, 1981a: 8). Okur onu ilk olarak “*Cinsiyetlerin savaşı*” (Robbe-Grillet, 1981a: 19) üzerine” Djinn ile yaptığı iş görüşmesinde tanır. Kitabın ana konusu da budur zaten. Anlatıcının kişi ilişkileri yanlısına, şaşkınlık ve zihin karmaşası üzerine kurulmuştur. Vareille, Robbe-Grillet’ nin romanlarına ilişkin bu gerçekliği şöyle belirtir “*Gördüğümüz bu Öteki, biz değil, ancak yine de biz o: bir kimlik ve bir ötekilik arasında, bir insanı tanıma ve tanıyamama arasındaki bu gel git içinde ortaya bir büyülenme çıkıyor*”. (Vareille, 1981: 12) Özellikle Djinn küçük erkek çocuğunun babası olduğunu ve bir gün deniz kazasında öleceğini Simon’a söyleyince, Simon’un kafası tamamen karışır: “*Körlerin kullandığı gibi beyaz bir baston....hiç tereddütsüz beyaz bastonunu aldı... Simon Locoœur siyah bir gözlük satın aldı...Küçük erkek çocuğu onun sol elini tuttu*” (Robbe-Grillet, 1981a: 90-91-92) Çocuğun onu yine bir keresinde götürdüğü salonda herkes kör kılığındadır. “*Salon körlerle doluydu, büyük ihtimalle de kör taklidi yapanlarla ...-bir kör ve eşlik edeni-*” (Robbe-Grillet, 1981: 71) Bu Aslında “Oedipe kompleksi”nin modern insanın bilinçaltında yansımalarının bir örneğidir. Romana adını veren ikinci kişi Djinn ise, gizemli, makinalara karşı savaş ilan eden bir karakterdir. İlk olarak hangarda anlatıcının karşısına çıkar. Tek tip giyinmiş, gözlüklü, trençkotlu bu kadın romanda cansız bir mankenin ya da diğer bir çalışan Laura’nın kopyasıdır: “*Siyah gözlüğü ve dökümlü şapkasıyla birebir aynı kıyafeti giymiş olan bir başka kız, ellerini*

yağmurluğunu cebine sokmuş, burada merdivenlerin en üst basamağındaydı. (Robbe-Grillet, 1981a: 17) (...) “Laura giriş katındaki cansız mankenden bir başkası değildi.” (Robbe-Grillet, 1981a: 18). Burada da vurgulandığı gibi, romandaki kişiler birbirinin aynısıdır, bir cansız mankenden bile ayırt edici özellikleri yoktur.

Romanda pek çok karakterin androjine (erdişi) bir havası vardır. Djinn bunlardan biridir. Beklenmedik zamanlarda okurun karşısına çıkar; özellikle, yaralı çocuk “Jean’ı” anlatıcı ikinci kez evine götürdüğünde, daha önceki seferde olduğu gibi karşısında küçük kız Marie’yi değil, onun yerine Djinn’i görmesi, anlatıcı için beklenmedik bir durumdur. “Yüzünü fark edince sıçradı, bu Djinn’in yüzüydü. Bundan en küçük kuşkusu olamazdı” (Robbe-Grillet, 1981a: 83). Küçük erkek çocuğu Jean, okuru daha da şaşırtmaktadır. Görünüşüyle bir yüzyıl öncesine aittir: “Sanki bir önceki yüzyılın kıyafetlerini giymiş gibi, bir kör adamın sol elini tutarak yürüyordu” (Robbe-Grillet, 1981a: 80). Yazar, burada bir yüzyıl öncesinin bir fotoğraf karesiyle okuru karşı karşıya bırakır. Yere düştüğündeki manzara yine bir canlıya atfedilen özelliklerden uzaktır. Tuhaf bir biçimde sürekli düşen, anlatıcı kör kılığına girdiğinde elinden tutan bu erkek çocuğunun bir özelliği de öldükten sonra yaşama tekrar dönmesidir. Örneğin, kız kardeşi Marie “O dün de ölmüştü” der (Robbe-Grillet, 1981a: 33). Djinn’in yapacağı bir itirafa göre de, bu çocuk Simon Loeueur’un oğludur: “Jean benim oğlum mu? Evet, bu oğlunuz “olacak”, bu fotoğrafın da ortaya koyduğu gibi. Ve ayrıca, adı Marie olan bir kız çocuğunuz da olacak” (Robbe-Grillet, 1981a: 114). Her sahnede bu küçük erkek çocuk anlatıcıya eşlik etmekte, onu yönlendirmekte ve kör taklidi yaptığında elinden tutmaktadır. Anlatıcı her uyku ve uyanıklık anında bu küçük erkek çocuğunu yanında görmektedir; ancak, parçaları birleştirmek onun için pek de kolay olmamaktadır. Yine küçük erkek çocuğuyla birlikte görülen Marie, tavırları ve konuşmalarıyla romanın akışında beklenmedik gerçeklikleri ortaya koymaktadır. Örneğin, anlatıcı Jean için “kardeşin” dediğinde “Jean benim kardeşim değil kocamdır” (Robbe-Grillet, 1981a: 36) der, ya da anlatıcı ona yaşını sorduğunda “Biliyorsunuz kadınlara yaşları hakkında soru sormak hiç de nazik bir davranış değildir” (Robbe-Grillet, 1981a: 42) diye cevap verir. Ayrıca diğer çocukların doğru söylemeleri bir erdemken, aksine, Marie’ninki bir ayrıcalık gibi gösterilir. Son bölümde anlatıcı artık bir kadındır ve daha önceki anlatıcı Simon Loeueur de onun arkadaşıdır. Onun da görevi Gare du Nord’dan arkadaşı Caroline’i karşılamaktır. İlginç bir şekilde anlatıcı ve Caroline’le ilgili yapılan betim Djinn ile de uyusmaktadır. Hepsini için romanda Jane Frank benzetmesi yapılmaktadır. Gar sahnesinde iki arkadaşın, anlatıcı ve Caroline’in birbirlerine benzetilmesi ilginçtir: “Caroline’in Jane Frank’a benzeyen hafif bir erdişi havası var... İnsanlar şaşırtıcı bir biçimde birbirimize benzediğimizi ileri sürüyorlar. Bizim genelde iki kız kardeş ya da sıklıkla ikiz olduğumuzu düşünüyorlar” (Robbe-Grillet, 1981a: 129). Bu kesitte de insanların birbirlerine benzerlikleri, hatta cinsiyet farklılıklarının bile en aza indirildiğinin güçlü bir vurgulanması yapılmaktadır. Sadece arkadaş olan iki kişinin ikiz kardeş gibi birbirine benzetilmesi ve (erdişi) bir görünümünün olması oldukça dikkat çekicidir.

Eserde neredeyse kişilerin kim olduğunu, kaç farklı kişi olarak ortaya çıktıkları, kişiler arasındaki bağlantıları kurmak ancak parçaların çok iyi birleştirilmesiyle mümkündür. Kubilay Aktulum, “Parçalılık Metinlerarasılık” adlı kitabında bu konuya dikkat çeker: “Süreksizlik etkisi okurun dikkatinin bir konudan başka bir konuya, bir odaktan başka bir odağa çekilmesiyle yaratılır; konular çoğu zaman sonuçlandırılmaz, şu ya da bu nedenle başlatılan bir anlatı sürekli geciktirilir” (Aktulum, 2004: 54)

5. PARÇALANMIŞ MEKÂN-ZAMAN İLİŞKİSİ

Romanda, öz denetimini kaybetmiş kişinin uzamı, zamanı ve olayları algılamaksızın sürüklenişi, iç içe girmiş parçalar halinde anlatılmaktadır. Şaşırtıcı paradokslar, anlamsız gibi duran yer değiştirmeler, bir görünüp bir kaybolan ve belirsizleşen kimlikler, zamansal sıçramalar karşısında okurun işi hiç de kolay değildir. Allemand’ın belirttiği gibi, “Mekânın sunumu, yer betimlemelerinin yeniden kurulmasına izin vermiyor, ama imgeler üretmeye yarayan aktif düşlemeler olarak kendini kabul ettiriyor. Bu artık gerçek mekânsal bir veri değil, ama yapısal bir veridir. Eser geliştikçe ve önceki kişiler öykünün okunabilirliğini alt üst eden ortak bir hareketlilik içinde birbirlerinin yerine geçtikçe bu devinim ikiye katlanır”. (Allemand, 1997:134-135) Anlatıcı gideceği yollar hakkında bilgi sahibi değildir, hep yolları karıştırır ve aslında onu başkaları yönlendirir. “Mekân Sartre’in « Gizli Oturum »u (« Huis-Clos ») ya da pikaresk bir öykünün geniş dünyası değil, kişinin bitimsiz bir arayış içinde kaybolduğu bir labirenttir” (Ouellet, 1972: 10) Anlatıcılar da kullanılan yollar konusunda şaşkındır. “Ona buraya nasıl geldiğini sordum. Bana kestirme bir yoldan geldiğini söyledi. Yürüyerek mi? Tabii ki. Ve sizi on dakikadır burada bekliyorum. Nasıl olur, bu imkânsız” (Robbe-Grillet, 1981a: 124)

Kubilay Aktulum’un değerlendirmesi bu karışıklığa ışık tutar: “Klasik söylem çizgisel ve sürekli bir anlatıya önceliği verirken, modernite kopuklukları ve süreksizlik etkilerini önemser (Aktulum, 2004: 115) Kurgusu hayalle gerçek arasında gidip gelen bu romanda ne mekânda ne zamanda çizgisel bir gidiş vardır. Mekân ve zaman algısı kopukluklarla doludur: “Zaman kullanımında hep bir boşluk vardı” (Robbe-Grillet, 1981a: 82). “Bu gelecek zaman daha önceden geçmişe aitti” (Robbe-Grillet, 1981a: 79) “Bu büyü ne kadar sürmüştü ?” (Robbe-Grillet, 1981a: 32). “Gece bu kadar çabuk mu olmuştu? Yoksa zaman burada farklı kurallara göre mi ilerliyordu” (Robbe-Grillet, 1981a: 112) Tıpkı Robbe-Grillet’in dediği gibi, “modern anlatıda, zamanın kendi geçiciliğinden sıyrıldığı

anlaşıyor. Zaman artık akmıyor. Hiçbir şeyi oluşturup gerçekleştiriyor” (Robbe-Grillet, 1981b: 80).

Romanda sıklıkla geçen zamanın algılanamadığına dair vurgular yapılır. Küçük kız kardeşi Jean’ının ne kadar süre ölü kaldığını algılayamadığını; bunun bir saat, bir hafta, belki de bir yüzyıl sürdüğünü; saati olmadığı için bunu bilemediğini söyler. (Robbe-Grillet, 1981a: 34) Zaman algısı öylesine karmakarışıktır ki, birden geçmişe dönüşler ya da birden ileriye gidişler görülebilir. Djinn anlatıcıya fotoğraftaki denizcinin kendisi olduğunu ve ölmüş olduğunu- öleceğini söyler. (Robbe-Grillet, 1981a: 115) Geçmiş-gelecek ve şimdiki zaman aynı yapı içine sıkıştırılmıştır: *“Burada var olan kişi tesadüfen gelecekte ki ben aslında. Şimdiki ben ise buraya pek çok kilometre uzaklıkta, sanırım elektronik makinelere karşı çevreci bir toplantıya katılmakta ya da buna benzer bir toplantıya”* (Robbe-Grillet, 1981a: 108). Burada, Djinn’in anlatıcıya söylediği cümleden, geçmiş karakterlerin bugünde oluşu ve birinin diğerinin yerini gelecekte alması bu zaman sarmalının da iç içe girmiş olduğunu göstermekte; zamanın bir süreç olarak izlenmesinin ne kadar zorlaştığını ortaya koymaktadır.

5.SONUÇ

Alain Robbe-Grillet’in kurgusal anlamda en karmaşık romanlarından biri olan ve romanı oluşturan tüm bileşenlerin iç içe girdiği *Djinn*, parçalı anlatımıyla ilk bakışta okuru ürkütse de, derinliklerinde çok daha çarpıcı ve çok daha tutarlı bir çağdaş gerçekliği içinde barındırdığı açıktır. Özdenetimini kaybetmiş kişinin uzamı, zamanı ve olayları algılamaksızın sürüklenişi, iç içe girmiş parçalar halinde anlatılmaktadır. Şaşırtıcı paradokslar, anlamsız gibi duran yer değiştirmeler, bir görünüp bir kaybolan ve belirsizleşen kimlikler, zamansal sıçramalar modern bireyi “yeni bir gerçeklik”le yüzleşmeye götürür. Modern yaşamın sürati, değişkenliği, süreksizliği bireyi sürekli başlayan ve biten ve bir noktada sabitlenmeye olanak tanımayan bir rutinin içinde tutarak, yeni bir kimlik tanımının, arayışının içine sokar. Giderek “mihenk noktaları”nı kaybeden birey dağılmış parçalar arasında mantıklı bir bağlantı kurmaya çalışırken, parçalanmış nesnel gerçekliğin altında “yeni bir gerçeklik”le yüzleşmenin şaşkınlığını yaşar. Çağdaş yaşamda dipsiz bir “bunalım” girdabının içine düşmüş modern bireyin gerçeklik algılamasındaki yanılsamalarını, bölünmüş, parçalı zaman akışı karşısındaki şaşkınlığını ve uzamsal kodlarındaki bozulmalarını süreksizlik-kopukluk estetiğinden daha iyi ne yansıtabilir?

KAYNAKÇA

- Allemand R.M. (1997). "Alain Robbe-Grillet par Roger-Michel Allemand", **Editions du Seuil**, Paris.
- Barthes, R.(1964). "*Essais critiques*", **Editions du Seuil**, Paris
- Güzelyürek Çelik, P, Arslan Özcan, L. (2016). "*Dil öğretim materyali olarak yazılan bir romanın çeviri stratejisi: Djinn, un trou rouge entre les pavés disjoints.*" **Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi [Hacettepe University Journal of Education]**, 31(1), (s:180-194).
- Kubilay, A. (2004). "**Parçalılık-Metinlerarasılık**", Öteki Yayınevi, Ankara
- Morrissette, B. (1963) "*Les Romans de Robbe-Grillet*", Les Editions de Minuit, Paris.
- Ouellet, R. (1972) "*Les critiques de notre temps et Le Nouveau Roman*", Les Editions Garnier Frères, Paris.
- Robbe-Grillet, (1981a). "*Djinn Un trou rouge entre les pavés disjoints*", Les Editions de Minuit, Paris.
- Robbe-Grillet, A.(1981b).**Yeni Roman**, (Çev: Asım Bezirci), Yazko, İstanbul.
- Vareille, J. C. (1981) **Alain Robbe-Grillet L'Étrange**, A,G Nizet-Paris.